ORIGINAL ARTICLE

ŽIVOTNÍ STYL MONGOLSKÉ MINORITY V ČESKÉ REPUBLICE

Style of life of the Mongolian minority in the Czech Republic

Valérie Tóthová¹, Věra Veisová¹, Monika Jelečková², Helena Michálková¹, Lucie Rolantová¹¹Jihočeská univerzita v Českých Budějovicích, Zdravotně sociální fakulta, katedra ošetrovatelství a porodní asistence²Nemocnice Znojmo, a. s.; Jihočeská univerzita v Českých Budějovicích, Zdravotně sociální fakulta, katedra ošetrovatelství a porodní asistence – doktorandka

Summary

The entry of the Czech Republic into the European Union, globalisation effects and associated reduction in distances and increase in the human population mobility – these are only examples of factors affecting the varying structure of the population in our country. It is no more just a transit country for migrants, but it also becomes a target country. The majority society ever more comes in contact with migrants, who are members of other nations and ethnic groups (Ivanová et al., 2005). This brings enhanced requirements not only for individuals but also for the whole society in terms of the multicultural understanding and tolerance. The public meets foreigners in common life and members of helping professions meet them in the course of their work. However, they encounter much higher requirements, since they must be able to provide services and care in a culturally appropriate manner. This becomes a considerable demand at the moment when a foreigner, member of some minority or subculture, gets ill and thus, it is necessary to provide him/her with culturally competent and a considerate nursing and medical care (Tóthová et al., 2010).

Numerous theoretical sources are already currently available, dealing with the specification of particular minorities, but sole theoretical knowledge is insufficient to provide the culturally competent nursing care. The skill in its application is necessary. Thus, grant IGA MZ NS/9606-3 “*Providing culturally differentiated nursing care in selected minorities occurring in the Czech Republic*” was established and implemented with the aim to perform mapping of specific features of selected minorities living in the Czech Republic in terms of theory and research. The scope of the communication presented here is to acquaint the reader with specific features of the style of life in one of the minorities chosen, the Mongolian minority.

A questionnaire method was employed for the data accumulation. The questionnaire comprised total of 140 items and, in addition to identification data, it consisted of three parts. The second part of the questionnaire was focused on the style of life. The sample group included total of 3 258 respondents, 564 inquired persons being members of the Mongolian minority. The results obviously show that about half the total number of respondents adhere to the healthy style of life: sleeping for 7–8 hours, sufficient intake of liquids, taking regular meals and more than half of the respondents are non-smokers.

Key words: Mongols – multicultural nursing – style of life – minority group – nourishment – free time

Souhrn

Vstup České republiky do Evropské unie, vliv globalizace a s ní související zkracování vzdáleností a zvyšování mobility lidské populace – to vše jsou jen příklady faktorů, které mají podíl na měnící se struktuře obyvatelstva naší země. Ta již není pouze tranzitní zemí pro migranty, ale stává se také zemí cílovou. Majoritní společnost se stále častěji setkává s imigranty, příslušníky jiných národností a etnik (Ivanová et al., 2005). To klade zvýšené nároky nejen na jednotlivce, ale i na celou společnost, co se týče multikulturního porozumění a tolerance. Tak jako se široká veřejnost setkává s cizinci v běžném životě, setkávají se s nimi i pracovníci pomáhajících profesí. Nároky na ně kladené jsou však mnohem vyšší, neboť musí být schopni poskytnout služby a péči kulturně vhodným způsobem. Výrazným požadavkem se toto stává ve chvíli, kdy je cizinec, příslušník některé z minorit či subkultury nemocný a je potřeba zajistit mu kulturně kompetentní a ohleduplnou ošetrovatelskou a medicínskou péči (Tóthová et al., 2010).

V současnosti již existuje velké množství teoretických zdrojů pojednávajících o specifikách jednotlivých minorit, ale samotné teoretické znalosti pro poskytování kulturně kompetentní ošetrovatelské péče nestačí. Je nutné je umět aplikovat. Proto také vznikl a byl realizován grant *IGA MZ NS/9606-3 „Zajištění kulturně diferencované ošetrovatelské péče ve vybraných minoritách ČR“* s cílem zmapovat specifika vybraných minorit žijících v ČR jak po stránce teoretické, tak výzkumné. Předmětem předkládaného příspěvku je seznámení se specifiky v oblasti životního stylu jedné ze zvolených minorit, a to mongolské.

V kvantitativním šetření byla ke sběru dat použita metoda dotazníku. Dotazník měl celkem 140 položek a kromě identifikačních údajů měl 3 části. Druhá část dotazníku byla věnovaná životnímu stylu. Výběrový soubor tvořilo celkem 3 258 respondentů, přičemž 564 dotázaných bylo z mongolské minority (Mongolové). Z výsledků výzkumu je zřejmé, že přibližně polovina respondentů dodržuje zdravý životní styl: spí 7–8 hodin denně, dodržuje dostatečný příjem tekutin, pravidelně se stravuje a nadpoloviční většina respondentů nekouří.

Klíčová slova: Mongolové – multikulturní ošetrovatelství – životní styl – minoritní skupina – výživa – volný čas

ÚVOD

Mongolsko je zemí o rozloze 1 564 100 km² a je obklopeno Ruskou federací a Čínou. Hlavním městem je Ulánbátar. Díky klimatickým a přírodním podmínkám je zde hustota osídlení velmi nízká, a to 1,7 os./km² (Zastupitelský úřad Ulánbátar, Mongolsko, 2011). Mezi úřední jazyky patří chalch mongolština, ruština a angličtina, ale v některých částech země lze využít i češtinu. Administrativně se tato země dělí na ajmaky (provincie), sumy (okresy) a bagy (obce). Je považována za zemi, kam civilizace zatím nepronikla. Obyvatelé zde žijí životem svých předků, jsou spjati se svou zemí, milují a potřebují prostor. Není zde mnoho měst, asfaltových silnic ani supermarketů. Zajištění obživy je pro obyvatele velmi obtížné a vyžaduje mnoho práce, vůle a píle, neboť hlavním zdrojem je kočovné pastevectví. Z našeho pohledu se proto může Mongolsko jevit jako velmi chudá země (Společnost přátel Mongolska, 2008).

Vzhledem k tomu, že mezi Českou republikou a Mongolskem již řadu let panují velmi dobré vztahy, stává se naše země pro mnohé Mongoly zemí zaslíbenou. V Mongolsku pracovalo v průmyslovém odvětví od 50. let minulého století mnoho českých odborníků (Zastupitelský úřad Ulánbátar, Mongolsko, 2011). Dnes je sice způsob spolupráce s touto zemí poněkud odlišný, přesto stále velmi aktivní, o čemž svědčí i založení Česko-mongolské obchodní komory r. 2004 (Česko-mongolská obchodní komora, 2004). Někteří Mongolové proto vnímají ČR jako možnost získat práci a zlepšit tak svou ekonomickou situaci, pomoci k lepšímu životu i členům své rodiny, která je pro ně tradičně velmi důležitá. Pokud se jim podaří překonat různé nesnáze a do ČR se skutečně dostanou, nacházejí v lepším případě špatně placenou, nekvalifikovanou práci, v horším případě končí bez práce a bez možnosti svou rodinu zajistit. Převážnou část této minority na našem území

tvorí dělníci mnohdy s vysokoškolským vzděláním. Velkým problémem zde často bývá jazyková bariéra, uzavřenost komunity a v některých případech i pobyt na našem území bez povolení (Společnost přátel Mongolska, 2010). Počet příslušníků mongolské minority od r. 2000 velmi prudce stoupal. Tehdy podle údajů Cizinecké a pohraniční policie ČR žilo na našem území pouze 926 Mongolů (Šíma, 2008). K 31. 12. 2007 však již bylo hlášeno 5 967 Mongolů s trvalým či dlouhodobým pobytem. Vzestupný trend se udržel až do roku 2008, kdy bylo k 31. 12. evidováno 8 569 jedinců. Nejnovější statistiky hovoří oproti minulým letům o výraznějším poklesu evidovaných Mongolů, což bylo dáno hospodářskou krizí a realizací programu dobrovolných návratů cizinců do země původu. V současné době je podle údajů Českého statistického úřadu evidováno v ČR k 30. 4. 2011 celkem 5 167 Mongolů (Počet cizinců v ČR, 2011).

CÍL

Jedním z cílů výzkumného projektu bylo zmapovat specifika životního stylu příslušníků mongolské minority v České republice.

METODIKA A VÝZKUMNÝ SOUBOR

Výzkumný projekt byl realizován ve čtyřech návazných fázích, přičemž bylo osloveno celkem osm nejpočetnějších minorit v ČR: romská, ukrajinská a mongolská minorita, Federace židovských obcí v ČR, Ústředí muslimských obcí, buddhisté Diamantové cesty linie Karma Kagjü a příslušníci Církve Ježíše Krista Svatých posledních dnů (mormoni). V první fázi byly analyzovány dostupné informace, na jejichž základě byly sestaveny polostandardizované rozhovory, které proběhly se zástupci jednotlivých minorit. Analýza dat získaných kvalitativním šetřením se stala podkladem pro tvorbu anonymních dotazníků kvantitativní části výzkumu. Dotazník měl celkem 140 položek a kromě identifikačních údajů měl 3 části. První část dotazníku byla zaměřena na problematiku specifických potřeb vybraných minorit, druhá část dotazníku byla věnována životnímu stylu a ve třetí části dotazníku byly položky zaměřeny na spokojenost respondentů se zdravotní péčí v České republice. Dotazník byl přeložen do mongolštiny. Distribuci dotazníku zajistila představitelka mongolské minority, se kterou jsme spolupracovali.

Takto získaná data byla zpracována pomocí programu SASD (Statistická analýza sociálních dat) ve verzi 1.4.4. Výběrový soubor tvořilo celkem 3 258 respondentů, z toho 564 dotázaných pocházelo z mongolské minority (Mongolové).

Složení výzkumného souboru mongolské minority z hlediska pohlaví lze charakterizovat jako rovnoměrné. Mezi Mongoly mírně převážovalo pohlaví ženské (55,14 %). Dle věkového spektra tvořili nejpočetnější skupinu respondenti ve věku 21–30 let (40,21 %) a 31–40 let (36,65 %), tedy lidé v produktivním věku. K nejčastěji uváděným druhům zaměstnání patřily pozice „*provozní pracovník ve službách a obchodě*“ (41,65 %) a „*řemeslník a kvalifikovaný výrobce, zpracovatel, opravář*“ (12,11 %). Pouze 10,09 % respondentů uvedlo, že jsou nezaměstnaní. Zajímavé výsledky přinesly otázky zaměřené na délku pobytu na území ČR a účast na zdravotním pojištění. Nejčastěji uváděným údajem bylo období od jednoho do pěti let, přičemž 2 roky byly uvedeny ve 22,70 %. V oblasti účasti na zdravotním pojištění se však vyskytlo 12,83 % respondentů, kteří uvedli, že žádný druh pojištění na zdravotní péči nemají, což zřejmě do určité míry souvisí také se zastoupením nezaměstnaných ve výzkumném souboru. Přesto lze pozitivně vnímat zjištění, že více než tři čtvrtiny dotázaných (81,04 %) mají alespoň „*veřejné zdravotní pojištění*“. Charakteristika mongolské minority z pohledu náboženského vyznání je z části jistě ovlivněná kulturním a duchovním zázemím. Tomu odpovídají i dosažené výsledky. Nadpoloviční většina (N = 562) sice uvedla buddhismus (66,37 %), ale vyskytlo se také 26,16 % respondentů, kteří uvedli, že nevyznávají žádné náboženství.

VÝSLEDKY

Dotazník k oblasti životního stylu čítal celkem 38 položek mapujících spánkové zvyklosti, pracovní zaměření, stravovací návyky a způsoby uspokojování spirituálních potřeb. Položky tvořily uzavřené otázky a výroky, k nimž byla respondentům nabídnuta škála odpovědí.

První zmíněnou oblastí byly spánkové zvyklosti, kde výroky a otázky směřovaly ke zjištění délky spánku a jeho kvality. Na základě analýzy odpovědí vztahujících se k výroku „*Denně spím*“ lze říci, že nejfrekventovanějším časovým rozmezím bylo 7–8 hodin, což uvedlo 55,00 %

z dotázaných Mongolů (N = 560). Následovala rozmezí 4–6 hodin (24,29 %) a 8–10 hodin (16,96 %). Kvalita spánku byla testována otázkou „*Probouzím se odpočínutý/á?*“ (N = 552).

Zde nadpoloviční většina respondentů volila souhlasné odpovědi z nabízené škály, tedy „*zcela souhlasím*“ a „*spíše souhlasím*“. V součtu je uvedlo 69,33 % Mongolů.

Legenda – 1) s rodinou; 2) sportem; 3) doma u televize, počítače; 4) doma s knihou; 5) s přáteli; 6) hudbou, tancem; 7) prací na zahrádce; 8) kutilstvím; 9) jiné.

Graf 1 Preferovaný způsob trávení volného času (N = 560)

Obvyklý způsob trávení volného času byl zjišťován prostřednictvím výroku „*Svůj volný čas trávím především*“, kdy bylo možno z nabízených odpovědí zvolit jednu i více. Z dat jasně vyplynulo, že nejvíce volného času respondenti tráví doma u televize, počítače a se svou rodinou (graf 1).

Na základě dosažených výsledků lze konstatovat, že coby nejčastější způsob trávení volného času je mezi Mongoly preferována možnost „*doma u televize, počítače*“, kterou uvedlo

52,86 % dotázaných, následovaná možností „*s rodinou*“ (42,68 %). S větší procentuální ztrátou byla zaznamenána také možnost „*s přáteli*“ (22,68 %). Naopak nejméně uváděnými byly „*práce na zahrádce*“ (0,36 %) a „*kutilství*“ (2,32 %). S uvedenými zjištěními korespondují výsledky předložené v následujícím grafickém znázornění (graf 2). K nejčastěji uváděným časovým rozmezím hodin věnovaných rodině patřily vyšší položky. „*Méně než 1 hodinu*“ uvedli respondenti pouze ve 4,66 %.

Legenda – 1) méně než 1 hodinu; 2) 1–2 hodiny; 3) 3–4 hodiny; 4) 5–6 hodin; 5) více než 6 hodin.

Graf 2 Počet hodin denně strávených s rodinou (N = 536)

Ke zjištění přesného času, který zástupci mongolské minority tráví se svou rodinou, pak byla sestavena otázka: „Kolik hodin denně věnuje-

te rodině?“. V odpovědích zde jednoznačně převažovaly 3–4 hodiny (37,87 %).

Legenda – 1) méně než 20 hodin; 2) 20–40 hodin; 3) 41–60 hodin; 4) 61–80 hodin; 5) více než 80 hodin; 6) nepracuji.

Graf 3 Počet hodin v týdnu strávených v práci (N = 552)

Způsob trávení volného času do jisté míry souvisí také s počtem hodin v týdnu strávených v práci. Délku pracovní doby jsme zjišťovali ve dvou položkách: týdenní a denní. V odpovědích mírně převažovalo rozmezí „41–60 hodin v týdnu“ (24,46 %), ale poměrně často byla za-

stoupena také kategorie „více než 80 hodin“ (11,23 %) (graf 3).

Uvedené skutečnosti korespondují s analýzou výsledků vztahujících se k otázce „Kolik hodin denně věnujete svému zaměstnání?“, kde „více než 10 hodin“ uvedlo plných 35,02 % dotáza-

ných. S menší ztrátou pak následovalo 8–10 hodin (25,09 %) a 7–8 hodin (22,38 %) (graf 4). I přes vyšší pracovní vytížení respondenti (N = 551) v 72,95 % charakterizovali svou fyzickou kondici jako dobrou. V rámci statistického testování jsme stanovili hypotézu, že fyzická pohoda se mění v závislosti na typu zaměstnání, délce spánku a dodržování zásad správné výživy. Souvislost fyzické pohody s typem zaměstnání nelze bez korekce jednoznačně prokázat, neboť počet polí kontingenční tabulky je vysoký a počet pozorování nepostačuje k jejich dostatečnému obsazení a tím k provedení potřebných výpočtů. Za prokázanou však lze považovat souvislost mezi délkou spánku a pocíťovanou fyzickou kondicí. V lepší kondici se cítí ti, kteří uvedli, že spí 7 hodin a déle. Naopak ti, kteří spí kratší dobu (4–6 hodin), hodnotí svou fyzickou kondici hůře. Chí kvadrát charakteristika testu nezávislosti (X^2) má v případě členění dle délky spánku hodnotu 146,847 při 16 stupních volnosti. To znamená, že rozdíly u mongolské minority ve fyzické kondici dle délky spánku jsou statisticky významné (platí pro hladinu významnosti $\alpha = 0,001$). Dodržování zásad správné výživy s fyzickou kondicí též významně souvisí. Ti, kteří se stravují dle zásad správné výživy, se významně častěji cítí v dobré fyzické kondici. Chí kvadrát charakteristika testu nezávislosti (X^2) má v případě členění dle vztahu ke zdravé výživě hodnotu 68,386 při 16 stupních volnosti. To znamená, že rozdíly u mongolské minority ve fyzické kondici dle vztahu ke zdravé

výživě jsou statisticky významné (platí pro hladinu významnosti $\alpha = 0,001$).

Obdobných výsledků bylo dosaženo rovněž v odpovědích směřujících ke zjištění psychické pohody, kterou potvrdilo volbou souhlasných odpovědí 70,65 % dotázaných (N = 552). Míru statistické souvislosti nelze v případě povolání vypočítat bez zásadní korekce počtu kategorií tak, aby počty pozorování v jednotlivých polích kontingenční tabulky dostačovaly pro aplikaci testu. Za prokázanou však lze, podobně jako v případě fyzické kondice, považovat souvislost mezi délkou spánku a psychickou pohodou. V lepší pohodě se cítí ti, kteří uvedli, že spí 7 hodin a déle. Naopak ti, kteří spí kratší dobu (4–6 hodin), hodnotí svou psychickou pohodu hůře. Chí kvadrát charakteristika testu nezávislosti (X^2) má u psychické pohody v případě členění dle délky spánku hodnotu 106,96 při 16 stupních volnosti. To znamená, že rozdíly u mongolské minority v psychické pohodě dle délky spánku jsou statisticky významné (platí pro hladinu významnosti $\alpha = 0,001$). Platí rovněž, že ti, kteří se stravují dle zásad správné výživy, se významně častěji cítí v dobré psychické pohodě. Chí kvadrát charakteristika testu nezávislosti (X^2) má v případě členění dle vztahu ke zdravé výživě hodnotu 69,514 při 16 stupních volnosti. To znamená, že rozdíly u mongolské minority v psychické pohodě dle vztahu ke zdravé výživě jsou statisticky významné (platí pro hladinu významnosti $\alpha = 0,001$).

Legenda – 1) méně než 4 hodiny; 2) 4–6 hodin; 3) 7–8 hodin; 4) 8–10 hodin; 5) více než 10 hodin; 6) nepracuji.

Graf 4 Počet hodin denně strávených v zaměstnání (N = 554)

V rámci statistického testování jsme stanovili hypotézu, že délka pracovní doby se mění v závislosti na pohlaví a vzdělání. Výzkum prokázal, že mongolští muži pracují déle než mongolské ženy. I když rozdíly nejsou tak velké, jak jsme očekávali, byly testovány jako statisticky významné. Chí kvadrát charakteristika testu nezávislosti (X^2) má v případě členění dle pohlaví

hodnotu 12,461 při 5 stupních volnosti. To znamená, že rozdíly u mongolské minority v počtu hodin strávených v zaměstnání jsou statisticky významné (platí pro hladinu významnosti $\alpha = 0,05$). Souvislost délky pracovní doby s věkem nelze v důsledku malého počtu pozorování bez korekce kategorií prokázat.

Legenda – 1) ano – pravidelně; 2) ano, výjimečně; 3) ne.

Graf 5 Pití alkoholu (N = 553)

Následující skupina výroků byla věnována kouření, pití kávy a alkoholu. Pozitivním zjištěním bylo, že nadpoloviční většina respondentů (N = 559) zvolila možnost zápornou (67,26 %), že nekouří. U těch, kteří uvedli, že kouří (32,74 %), převažovalo 6–10 cigaret denně. Obdobných výsledků bylo dosaženo i u pití alkoho-

lu (graf 5). Zde dotázaní volili především možnost „ano – výjimečně“ (62,75 %). Zcela naopak tomu bylo v případě pití kávy, které potvrdilo 60,07 % Mongolů (N = 556). K nejčastěji uváděnému množství šálek pak patřil „1 šálek denně“ (43,53 %) a „2–3 šálky denně“ (36,28 %).

Tabulka 1 Preference v oblasti způsobu stravování

Postoj k výroku	Preference studené kuchyně (N = 552)	Preference sladkých jídel (N = 551)	Preference stravování v restauracích (N = 547)	Preference stravování v občerstveních typu fastfood (N = 546)
<i>zcela souhlasím</i>	1,27 %	3,27 %	2,93 %	3,30 %
<i>spíše souhlasím</i>	11,23 %	16,33 %	19,01 %	14,65 %
<i>nevím</i>	10,33 %	7,26 %	7,86 %	6,78 %
<i>spíše nesouhlasím</i>	46,56 %	45,01 %	47,35 %	51,28 %
<i>zcela nesouhlasím</i>	30,62 %	28,13 %	22,85 %	23,99 %

Obsahově nejrozsáhlejší skupina tvrzení a otázek byla věnována stravovacím návykům vč. pitného režimu, které jsou nejen v době hospitalizace, ale i při poskytování ošetrovateľské péče v domácím prostředí velmi důležité a kulturou obvykle výrazně ovlivněné. Pravidelné stravování pro mongolskou minoritu příliš typické není, což potvrdilo vyjádřením nesouhlasu 45,93 % dotázaných (N = 553). Souhlas s tvrzením „*Dbám na pravidelné stravování*“ vyjádřilo pouze 43,03 % Mongolů, ostatních 11,03 % uvedlo možnost „*nevím*“. Podobně tomu bylo i v případě výroku „*Stravuji se dle zásad správné výživy*“, kde opět převládly záporné položky nad kladnými. Nesouhlas vyjádřilo celkem 50,00 % dotázaných, pouze 36,63 % zvolilo položky souhlasné („*zcela souhlasím*“ a „*spíše souhlasím*“). V kontrastu k uvedenému je zajímavé, že Mongolové neupřednostňují studenou kuchyni, sladká jídla, stravování v restauracích ani v občerstveních typu fastfood. Všechny z těchto

položek v nadpoloviční většině odmítali (tabulka 1). Pro přehlednost jsou uvedeny relativní validní četnosti a počet validních dotazníků.

Statisticky bylo testováno, zda dodržování zásad správné výživy se mění v závislosti na pohlaví, věku a vzdělání. Pohlaví dodržování zásad správné výživy ovlivňuje, i když ne tak v podstatné míře. Muži méně souhlasí s tezí, že se stravují dle zásad správné výživy, a více volí odpověď „*nevím*“. Ženy se k těmto zásadám více přiklání. Chí kvadrát charakteristika testu nezávislosti (χ^2) má v případě členění dle pohlaví hodnotu 10,915 při 4 stupních volnosti. To znamená, že rozdíly u mongolské minority v dodržování zásad správné výživy jsou statisticky významné (platí pro hladinu významnosti $\alpha = 0,05$). Souvislost mezi dodržováním zásad správné výživy s věkem nelze pro malý počet pozorování bez korekce kategorií prokázat, souvislost vzdělání s tímto znakem nebyla prokázána.

Tabulka 2 Preferované druhy složek potravy

Postoj k výroku	Preference masa (N = 557)	Preference zeleniny (N = 548)	Preference ovoce (N = 557)	Preference mléčných výrobků (N = 552)
<i>zcela souhlasím</i>	48,47 %	12,59 %	6,28 %	7,43 %
<i>spíše souhlasím</i>	47,22 %	57,12 %	29,44 %	33,70 %
<i>nevím</i>	0,18 %	5,29 %	9,52 %	9,42 %
<i>spíše nesouhlasím</i>	3,77 %	20,26 %	43,27 %	42,03 %
<i>zcela nesouhlasím</i>	0,36 %	4,74 %	11,49 %	7,43 %

Velmi zajímavá byla rovněž zjištění vztahující se k upřednostňování jednotlivých druhů potravin (tabulka 2). Tak jako v předchozím případě i zde jsou uvedeny relativní validní četnosti s počtem validních dotazníků.

Lze tedy uvést, že mezi preferované složky potravy patří u mongolské minority jednoznačně maso (celkem 95,69 % souhlasných odpovědí) a zelenina (celkem 69,71 % souhlasných odpovědí). K méně upřednostňovaným lze řadit mléčné výrobky a ovoce.

V případě, kdy respondenti mléčné výrobky konzumují, dávají přednost především mléku,

jogurtům, smetaně či sýru. Mezi jednotlivými druhy masa pak převažuje hovězí, kuřecí a vepřové. S masem je úzce spojena také jeho tepelná úprava. Užívané způsoby byly zjišťovány pomocí výroku „*Maso nejraději konzumuji*“, kde bylo možno zvolit jeden i více způsobů tepelné úpravy. Z odpovědí respondentů (N = 555) vyplynulo, že nejčastěji využívanou úpravou masa je vaření (80,90 %), smažení (32,97 %) a pečení (24,50 %), přičemž z tuků preferují především rostlinný olej nebo máslo.

Legenda – 1) rýže; 2) brambory; 3) knedlíky; 4) těstoviny; 5) pečivo; 6) jiné; 7) žádná.

Graf 6 Preferované přílohy k pokrmům (N = 552)

K typickým přílohám pokrmů pak patří rýže, brambory a pečivo (graf 6). Tak jako v případě tepelné úpravy potravin bylo i u příloh

k pokrmům možno zvolit jednu či více z nabízených položek.

Legenda – 1) čaj; 2) minerální voda; 3) obyčejná pitná voda; 4) sladké nealkoholické nápoje perlivé; 5) sladké nealkoholické nápoje neperlivé; 6) ovocné šťávy; 7) zeleninové šťávy; 8) káva; 9) alkohol; 10) jiné.

Graf 7 Preferované tekutiny (N = 557)

Zmiňovaný příjem tekutin a dodržování pitného režimu byly testovány výroky „*Denně vypiji*“. Statisticky nejčastěji uváděným denním množstvím tekutin bylo 1–2 litry, které uvedlo plných 55,83 % Mongolů (N = 557). Výrazné zastoupení však měla také položka „*méně než 1 litr tekutin*“ – 25,49 %. Ke zjištění preferencí mezi jednotlivými tekutinami bylo sestaveno tvrzení „*Z tekutin upřednostňuji*“, v němž byla nabídnuta škála možných nápojů, ze kterých dotazovaní volili jeden i více dle svého uvážení (graf 7).

Souhrnně lze tedy konstatovat, že k upřednostňovaným tekutinám patří mezi Mongoly jednoznačně čaj (63,73 %), ovocné šťávy (38,42 %) a s velkou procentuální ztrátou také obyčejná pitná voda (22,26 %). Jak již bylo v charakteristice této skupiny výše uvedeno, konzumaci alkoholu lze hodnotit jako minimální (1,08 %). Obdobně je tomu i u preference zeleninových šťáv (2,33 %) a sladkých nealkoholických nápojů neperlivých (3,77 %).

Poslední zkoumanou oblastí životního stylu byla specifika daná kulturou či náboženským přesvědčením. První z výroků „*Uznávám svátky pouze svého kultury/náboženského přesvědčení*“ přinesl spíše očekávané výsledky, neboť nadpoloviční většina respondentů (N = 553) s ním vyjádřila souhlas (celkem 63,11 %). Těmi, kteří vyznávají některý náboženský směr, pak byl nejčastěji uváděn buddhismus. V souvislosti se spirituálními potřebami a jejich uspokojováním byla dotazovaným položena sada otázek, směřující ke zjištění specifik či požadavků členů této minority. Zjištěné lze shrnout následovně: Vzhledem k uváděnému náboženství převážná část Mongolů nenavštěvuje modlitebny a neguje také potřebu vymezit čas pro modlitby, duchovní cvičení i meditaci. S tím zřejmě souvisí i výsledky plynoucí z analýzy odpovědí na otázku „*Kolik času věnujete denně svým duchovním potřebám?*“ (N = 250), kde 83,20 % z oslovených uvedlo „*méně než 15 minut*“.

DISKUSE

Mongolská minorita je jednou z početnějších na našem území. Stále častěji se s jejich zástupci setkávají nejen veřejnost, ale i zdravotníci a ostatní pomáhající profese. Znalost specifik této kultury a jejich životního stylu je proto velmi důležitá. Pomáhá nám pochopit jejich reakce a předcházet zbytečným konfliktům, které by

mohly bránit v poskytování kvalitní kulturně kompetentní péče.

Předložené výsledky, z nichž jsou patrné některé výraznější odlišnosti nejen oproti majoritní společnosti, ale i očekáváním ve vztahu k typickým rysům této kultury v zemi původu, byly zaměřeny na oblast životního stylu. Způsob trávení volného času lze charakterizovat spíše jako pasivní vzhledem k četnosti výskytu odpovědi „*doma u televize, počítače*“ (graf 1). Zároveň však poměrně výraznou část svého volného času, který příslušníci mongolské minority netráví prací, věnují rodině. Ta je pro ně tradičně velmi důležitá, neboť kolektivní odpovědnost, soudržnost a pevné příbuzenské vazby jsou jedním z charakteristických rysů mongolské společnosti (Mostýn, Matoušková, 2009). Zde je třeba zdůraznit, že přestože mongolská menšina tráví prací a zaměstnáním velkou část dne (týdne), charakterizují svou fyzickou a psychickou kondici jako dobrou.

Oproti statistikám, které v Mongolsku hovoří o výrazném požívání alkoholu (až 9 litrů čistého alkoholu na jedince), respondenti v odpovědích na tuto oblast uváděli nejčastěji jeho konzumaci pouze výjimečně či ji zcela negovali (Kadlecová, 2008). To do určité míry může souviset s pracovním vytížením členů minority či s důvodem, proč do naší země přicházejí, což je zlepšení ekonomické situace jak jich samotných, tak jejich rodiny. V současnosti v Mongolsku roste obliba místního piva. Většina mladých lidí soudí, že je lepší pít pivo než tvrdý alkohol, kterému dávali přednost jejich otcové a dědové. Každá venkovská jurta slouží zároveň jako minipivovar nebo palírna – v jednom koutku jurty stojí obvykle vysoká štíhlá nádoba s kvasnou rourkou, která se používá ke kvašení kobyliho mléka zvaného ajrak (kudys) s malým obsahem alkoholu (Kohn, 2006). Naopak v této položce volili respondenti jako preferované tekutiny čaj a ovocné šťávy. Tyto výsledky potvrdily i informace z literatury, že Mongolové jsou velcí milovníci čaje a skoro nikdy nezačínají svůj den dřív, než si dají šálek čaje. Typickým mongolským nápojem je čaj s mlékem a se solí (*süté čaj*), který se liší chuťově podle regionu. V Bajan-Ölgiském regionu dávají dokonce do čaje hrudku másla, která se podobá hmotě, jakou připravují v Tibetu (Kohn, 2006). Podobných výsledků bylo dosaženo rovněž ve složení stravy. V zemi původu v ní převažují

především tučná masitá jídla a mléčné výrobky, což logicky vyplývá ze způsobu života a dostupnosti potravin v Mongolsku (Messner, 2007). Typickým základem jídelníčku je nudlová polévka s kousky lojovitého masa (Brezinová, Brezina 2001). Z analýzy dat zjištěných výzkumem však vyplynulo, že konzumace mléčných výrobků v našich podmínkách stejně jako konzumace ovoce příliš preferovaná není. Tyto výsledky však nejsou v souladu s informacemi z literatury, která uvádí, že v letních měsících se základní potravinou stávají mléčné výrobky, což jsou jogurt, mléko, čerstvá smetana, sýr a kvašené mléčné nápoje. Mléko může být kravské, ovčí nebo kozí. Z mléka Mongolové připravují i mléčné zákusky (Kohn, 2006). V souladu s očekáváním pak k nejčastěji uváděným způsobům přípravy pokrmů patřilo vaření, pečení a smažení. Oblast stravování je pro mongolskou minoritu velmi důležitá. Důraz je kladen na společné stolování rodiny, především v případech večeře. Hlavní jídlo dne je tedy soustředěno do odpoledních hodin, kdy se rodina společně sejde doma.

Duchovní a náboženské přesvědčení je významné i v životě Mongolů. Kolem 80 % Mongolů se hlásí k buddhismu mahajánského vyznání, jaký se praktikuje v Tibetu. Přibližně 5 % vyznává islám, 5 % křesťanství a asi 10 % obyvatelstva tvoří ateisté. Po roce 1990, resp. po pádu socialismu byla v Mongolsku obnovena svoboda náboženského vyznání a v současné době probíhá soupeření mezi buddhismem a křesťanstvím jak ve městech, tak i na venkově (Kohn, 2006). K buddhismu se v našem výzkumném souboru hlásila více než polovina respondentů. Věřící však nepotřebují pravidelně navštěvovat církevní chrám a ani nepotřebují nosit viditelné specifické znaky svého náboženství. Vnější znaky jejich víry se omezují na sošku nebo obraz Buddhy, který mají doma. Zpravidla má každá rodina malý modlitební oltář se soškou nebo nástěnným koberečkem s obrázkem Buddhy. I k vybavení jurty patří skříňka, která je pokrytá buddhistickými relikviemi.

ZÁVĚR

V současném multikulturním či transkulturním světě se stále více projevuje v běžném i profesionálním kontaktu s ostatními členy společnosti potřeba znalosti ostatních kultur, etnických sku-

pin, minorit, subkultur. Tato potřeba vzrůstá v celosvětovém měřítku, neboť lidé se mnohem častěji, než tomu bylo dříve, stěhují za práci, lepším životním standardem, vzděláním a lékařskou péčí. Jejich motivy ale mohou být dány také válečným konfliktem v zemi jejich původu. Ať už jsou důvody migrace jakékoli, pro cílovou zemi a její obyvatelstvo klade příliv cizinců zvýšené nároky, mezi něž kromě finančních prostředků patří také požadavky v oblasti komunikace při zajišťování náležitostí souvisejících s povolením k pobytu, se zajištěním pracovních míst, zdravotní péče apod. V těchto případech se kromě administrativního hlediska procesu projevují také vlivy dané kulturou majoritní společnosti i jednotlivých minorit. Může docházet ke konfliktům vznikajícím na kulturním podkladě či pouhým neporozuměním v komunikaci, způsobeném jazykovou bariérou. I to je jedním z důvodů, proč je znalost ostatních kultur tak důležitá. Pokud chceme v budoucnu být schopni poskytovat kulturně vhodnou a kompetentní péči, je bezpodmínečně nutné tyto znalosti o měnícím se složení naší společnosti mít. Výsledky výzkumného projektu rozšíří naše vědomosti o určitých zvycích a návycích jednotlivých minoritních skupin a přispějí k vytvoření teoretického základu pro poskytování kulturně vhodné a kompetentní (diferencované) péče.

* *Příspěvek se vztahuje k výzkumnému grantovému projektu NS/9606-3, který je realizován za finanční podpory IGA MZ ČR a probíhá na Zdravotně sociální fakultě Jihočeské univerzity v Českých Budějovicích.*

LITERATURA

1. Brezinová I, Brezina I (1999). Cesta na východ – Průvodce pro nezávislé cestování po asijských zemích. 1. vydání. Praha: Ligam, 792 p.
2. Česko-mongolská obchodní komora. Profil komory. [online]. 2004, [cit. 2011-07-04]. Dostupné z: <http://www.cemok.org/profil.html>
3. Ivanová K, Špirudová L, Kutnohorská J (2005). Multikulturní ošetřovatelství I. 1. vydání. Praha: Grada, 248 p.
4. Kadlecová K (2008). Nebezpečný národní sport. [online]. [cit. 2011-07-04]. Dostupné z: <http://respekt.ihned.cz/mongolska-sekce/c1-36369430-nebezpecny-narodni-sport>
5. Kohn M (2006). Mongolsko. Praha: Svojtka & Co., s. r. o., 324 p.
6. Messner R (2007). Gobi – Poušť ve mně. Praha: Epocha, 207 p.

7. Mostýn A, Matoušková Š (2009). Mongolové jsou ohromně pohostinní a žijí v rytmu margaash. [online]. [cit. 2011-07-04]. Dostupné z: <http://hn.ihned.cz/c1-37484560-obchodni-jednani>
8. Počet cizinců v ČR (2011). Český statistický úřad. [online]. [cit. 2011-07-09]. Dostupné z: http://www2.czso.cz/csu/cizinci.nsf/tabulky/ciz_pocet_cizincu-00599530
9. Společnost přátel Mongolska (2008). Mongolsko. [online]. [cit. 2011-07-04]. Dostupné z: http://www.spm.chytry.cz/showpage.php?name=mongolsko_data
10. Společnost přátel Mongolska (2010). Mnoho Mongolů požádalo o návrat do vlasti. [online]. [cit. 2011-07-04]. Dostupné z: <http://www.spm.chytry.cz/view.php?navezclanku=mnoho-mongolu-pozadalo-o-navrat-do-vlasti&cislocclanku=2010020002>
11. Šíma J (2008). Mongolů u nás rychle přibývá. [online]. [cit. 2011-07-04]. Dostupné z: <http://www.spm.chytry.cz/view.php?cislocclanku=2008100004>
12. Tóthová V et al. (2010). Zabezpečení efektivní ošetrovatelské péče o vietnamskou a čínskou minoritu. 1. vydání. Praha: Triton, 195 p.
13. Zastupitelský úřad Ulánbátar (Mongolsko) (2011). Mongolsko: Základní informace o teritoriu. [online]. [cit. 2011-07-04]. Dostupné z: <http://www.businessinfo.cz/cz/sti/mongolsko-zakladni-informace-o-teritoriu/1/1001377/#sec2>

Valérie Tóthová et al.
tothova@zsf.jcu.cz